

KULTUR & NÖJEN

Kulturredaktör: Gunilla Wedling
E-post: kultur@skd.se Telefon: 040-660 55 00

MUSIK • "SKÅNSKA SPELKVINNOR"

Anna Karolina Möller och Pernilla Jönssdotter finns med på albumet "Skånska spelkvinnor" med flera välkända folklåtar, helt okända låtar – och så några som komponerats av Miriam Andersén och Anna Rynefors. FOTO: ALJA SVENSSON

Miriam Anderséns instrument är sång, flöjt, harpa, cittra, trumma, snatterpinnar. FOTO: ALJA SVENSSON

Anna Rynefors instrument är rebec, svensk såckpipa, nyckelharpa, träskofiol, och sång. FOTO: MIKAEL SÖSTRÖM

Nytt album ger plats åt skånska spelkvinnor

■ Anna Karolina Möller från Hörö och Pernilla Jönssdotter från Stockomlän. Det är några av de kvinnor som riksspelmännen Anna Rynefors och Miriam Andersén lyfter fram på sitt album "Skånska spelkvinnor".

– Det har varit ett riktigt detektivarbete, säger Miriam Andersén.

Anna Karolina Möller (gift Ohlin) från Hörö blev på sin tid riskänd som Sveriges första kvinnliga gessäll och prisades på Stockholmsutställningen 1897. Det är skånska riksspelmännen Miriam Andersén och Anna Rynefors började gräva efter sina föregångare, de skånska spelkvinnorna, visade det sig att Anna Karolina Möller fanns med där också.

– Av de kvinnor vi har med på vårt album så är det bara två som var kända i sin samtid som musiker, men det fanns flera som var yrkeskvinnor på andra områden, berättar Miriam Andersén.

Skåne och folkmusik är ett gemensamt spår så var vi så klart nyfikna på vilka som varit våra föregångare. Och det blev verkligen ett detektivarbete, säger Miriam Andersén.

När vi började med det här insåg vi att kvinnori musikhistorien var en bländ fläck inte bara i historien utan för oss själva också, ligger Anna Rynefors till.

Mycket av arbetet med

Kvinnolit för att lyfta fram kvinnliga upphovs män och musikutövare genom historien. De började med vikingatidens norsk-isländska skaldedikt och sedan blev det kvinnliga poster från medeltidens Frankrike.

Nu har de landat i folkmusik och i Skåne och ligger släppte de albumet "Skånska spelkvinnor".

– Eftersom vi båda bor i Skåne och folkmusik är ett gemensamt spår så var vi så klart nyfikna på vilka som varit våra föregångare. Och det blev verkligen ett detektivarbete, säger Miriam Andersén.

När vi började med det här insåg vi att kvinnori musikhistorien var en bländ fläck inte bara i historien utan för oss själva också, ligger Anna Rynefors till.

Mycket av arbetet med

att hitta föregångarna har utgått från Höröborn John Enningers nedtecknade av skånska folkmusik, som resulterade i en samling på tvåtusen melodier vid hans död 1908. Och så från folksvisupptecknaren Nils Anderssons "Svenska låtar", en samlingsutgåva av svensk folkmusik i 24 band.

– John Enningar är den som varit bäst på att redovisa kvinnor som källor till musiken och när jag gick igenom "Svenska låtar" med förortingsglas insåg jag att de flesta kvinnonamn dök upp på grund av att Enningar antecknat något om dem. Oftast stod det inte namnen utan låtarna var upptecknade efter någons mamma eller någons fru. Bland stod det änkan också eller pigan, berättar Miriam Andersén.

– Det finns fru band om Skåne i "Svenska låtar"

FAKTA

Anna Rynefors och Miriam Andersén om...

... spelkvinnornas vanligaste instrument. "Rösten är vanligast och ett fattigmansinstrument. Bland dem som spelade instrument var fol väl vanligt men vi har också exempel på klaver och gitarr. Bengta Mattsson från Vittskövle spelade till exempel klaver och lämnade efter sig en netbok." (Miriam)

... vilken tidsperiod låtarna på "Skånska spelkvinnor" kommer från. "Vi har koncentrerat oss på den tiden när man tecknade upp mycket folkmusik och vilka spelkvinnorna från den tiden rensade. De flesta är nog färdiga på 1800-talet. Den sista är född 1797 och efter den yngsta upptecknades det visor på 1930-talet." (Anna)

och av alla spelen som nämns där är det bara en kvinna som har ett eget kapitel medan 71 män har det. I innehållsförteckningen finns bara 5 procent kvinnonamn så de här kvinnorna har verkligen lämnat få spår efter sig, fortsätter Anna Rynefors.

Anna Karolina Möller från Hörö hittade de tack vare en sångbok hon lämnat efter sig och som fanns i original på Kulturen i Lund. "Blomman är jag lik" heter den visan av henne som finns med på albumet.

– Jag har många favoriter på skivan men den här är fantastisk och jag är extra svag för den eftersom jag får stämna min såckpipa i en lite udda skala här, säger Anna Rynefors.

De skånska spelkvinnorna fanns i alla samhällsklasser och arbetarklass. Pernilla Jönssdotter från

Stockomlän är en av dem som kommer från riktigt enkla förhållanden.

– Hon var anställd hos en läkare och av en ren slump arbetade hon samma dag som John Enningar hälsade på. Han upptecknade en enda låt från henne och för att få fram hennes exakta namn fick jag läsa igenom husförhållanden för hela församlingen, berättar Miriam Andersén.

Förutom Enningers samling och "Svenska låtar" har Miriam Andersén och Anna Rynefors också haft stor glädje av det arkiv som Svenska folkmusikkommissionen samlat in och som finns inrymd på Arkivcentrum Syd på Gasteleycken i Lund.

Där finns också Skånes Musiksamlingar inhytta och även de har en stor natsamling.

– Där ligger tiotusentals,

eller kanske hundratusentals låtar. Det är ett enormt material och det som gör att folkmusiken kan leva så till den grad som den gör. Man upprepar inte bara samma saker utan hittar också nytt, eller snarare gammalt då, säger Miriam Andersén.

På albumet "Skånska spelkvinnor" finns flera välkända folklåtar där det inte är känt sedan tidigare att de har kvinnliga upphovspersoner. Det finns också helt okända låtar – och så några som komponerats av Anna Rynefors och Miriam Andersén.

– Och vi har nog redan material till en skiva till, säger Miriam Andersén till.

– Vi är inte överrepresenterade för folkmusiken, att den lever just nu, säger Anna Rynefors.

Söndagens skivsläpp firas med en releasekonst på artisten och odlaren Sofia Thellins musik-

scen i Maglås ute utanför Hörö.

Där blir det både musik och berättelser kring kvinnorna på skivan och Anna Rynefors och Miriam Anderséns förhoppning är att genomföra sin albumkonst på fler scener och festivaler under det kommande året.

– Vi vill att kunskapen som vi har skaffat oss ska nå ut till alla – allmänheten, kollegor och framför allt här i Skåne. Vi vill få ut kvinnornas namn och sätta något i rullning, säger Anna Rynefors entusiastiskt.

– Och vi har nog redan material till en skiva till, säger Miriam Andersén till.

– Vi är inte överrepresenterade för folkmusiken, att den lever just nu, säger Anna Rynefors.

Söndagens skivsläpp firas med en releasekonst på artisten och odlaren Sofia Thellins musik-

TEXT: GUNILLA WEDLING
FOTO: ALJA SVENSSON